

СЕРІЯ «Педагогіка»

УДК 378.351

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-13-22](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-13-22)

Коваль Мирослав Стефанович, доктор педагогічних наук, професор, ректор, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 79007, м. Львів, вул. Клепарівська 35, тел. (032) 233-15-02, <http://orcid.org/0000-0002-0662-862X>

Коваль Ігор Святославович, кандидат педагогічних наук, заступник начальника відділу виховної, соціально-гуманітарної роботи, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 79007, м. Львів, вул. Клепарівська 35, тел. (032) 233-15-02, <http://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ

Анотація. У статті розглянуто формулювання та розуміння дефініції «компетентність», проаналізовано особливості тлумачення термінологічного словосполучення «професійна компетентність» у контексті наукових пошуків вітчизняних і закордонних дослідників. Встановлено, що компонентами професійної компетентності фахівця є знання, вміння, навички, досвід, особистісне відношення до певного роду діяльності. На основі проведеного дослідження запропоновано власне тлумачення поняття «професійна компетентність майбутніх рятувальників в умовах пандемічних обмежень», яке розглядається як інтегративна характеристика особистості, що відображає готовність і здатність фахівця виконувати завдання й функції в умовах невизначеності, передбачає особистісний саморозвиток, самоорганізацію та професійне становлення спеціаліста Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах пандемії COVID-19.

В умовах карантинних обмежень заклади освіти поєднують очні та дистанційні форми навчання. Дистанційні форми навчання мають переваги над очною, оскільки майбутні спеціалісти не обмежені в місці, мають змогу планувати зручний для себе час і темп заняття, є можливість повторного перегляду аудіо чи відео матеріалів, повідомлень у чатах. Окрім цього, можна виокремити мобільність, інтерактивність, креативність, безпеку, технологічність та можливість індивідуального підходу, через те, що всі навчаються індивідуально в домашніх умовах. Досить важливим моментом

очного навчання є рефлексія, на основі якої, майбутні рятувальники мають змогу емоційно виразитись, що зменшує нервово-психологічну напругу.

Саме ці умови змушують не лише науково-педагогічний склад, а й майбутніх фахівців галузі безпеки людини самовдосконалюватись, займатись самоосвітою й саморозвитком.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, майбутні рятувальники, коронавірусна пандемія COVID-19.

Koval Myroslav Stefanovych, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector, Lviv State University of Life Safety, 79007, Lviv, Kleparivska 35 Street, phone (032) 233-15-02, <http://orcid.org/0000-0002-0662-862X>

Koval Ihor Sviatoslavovych, Candidate of Pedagogical Sciences, Deputy Head of the Department of Educational, Social and Humanitarian Work, Lviv State University of Life Safety, 79007, Lviv, Kleparivska 35 Street, phone (032) 233-15-02, <http://orcid.org/0000-0002-9204-9228>

PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE RESCUERS IN CONDITIONS OF PANDEMIC RESTRICTIONS

Abstract. The article considers the formulation and understanding of the definition of "competence", analyzes the features of the interpretation of the terminological phrase "professional competence" in the context of scientific research of domestic and foreign researchers. It is established that the components of professional competence of a specialist are knowledge, skills, experience, personal attitude to a certain type of activity. Based on the study, the proposed interpretation of the concept of "professional competence of future rescuers in pandemic constraints", which is considered as an integrative characteristic of the individual, reflecting the willingness and ability to perform tasks and functions in uncertainty, provides personal self-development, self-organization and professional development. Ukraine's emergency services in the context of the COVID pandemic 19.

Under quarantine restrictions, educational institutions combine full-time and distance learning. Distance learning has advantages over full-time, as future specialists are not limited in space, have the opportunity to plan a convenient time and pace of the lesson, there is the ability to re-watch audio or video materials, messages in chats. In addition, we can distinguish mobility, interactivity, creativity, security, technology and the possibility of individual approach, due to the fact that everyone learns individually at home. A very important aspect of face-to-face training is reflection, on the basis of which future rescuers have the opportunity to express themselves emotionally, which reduces nervous and psychological stress. It is these conditions that force not only the scientific and pedagogical staff, but also future specialists in the field of human security to self-improve, engage in self-education and self-development.

Key words: competence, professional competence, future rescuers, coronavirus pandemic COVID 19.

Постановка проблеми. Сьогодення коронавірусної пандемії COVID-19 змушує всі навчальні заклади не використовувати очну форму навчання, для забезпечення безперервного навчання. Відповідно до нормативно-правових та законодавчих актів Верховної ради України, Кабінету міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, ефективним вирішенням цієї проблеми є перехід освітніх закладів на дистанційну форму навчання, яка гнучко трансформується відповідно потреб суспільства у підготовці молоді, зокрема це стосується й фахівців галузі безпеки людини. У ХХІ столітті дистанційне навчання стало передовою системою компетентнісного становлення фахівців різноманітних сфер та галузей людської діяльності.

Одним із основних напрямків реформування професійної підготовки майбутніх рятувальників, на нашу думку є вдосконалення їхнього компетентнісного рівня. У розділі VII Кодексу Цивільного захисту [7] «Навчання осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників, керівного складу, фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, підготовка органів управління та сил цивільного захисту» вказано, що рятувальники періодично один раз на три - п'ять років зобов'язані проходити навчання з питань цивільного захисту у відповідних навчально-методичних центрах сфери цивільного захисту. З огляду на це, модернізуючи підготовку фахівців галузі безпеки людини гостроти й актуальності набуває проблема професійної компетентності майбутніх рятувальників ДСНС України.

Варто звернути увагу, що в умовах пандемії COVID-19, кардинально змінюються функції підготовки та зростають вимоги до професійної компетентності рятувальників, на основі яких спеціалісти стають конкурентноспроможними на ринку праці, швидко адаптовуватимуться до незвичайних умов служби тощо. Тому, актуальною для суспільства в цілому, постає проблема вивчення професійної компетентності майбутніх рятувальників в умовах пандемічних обмежень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка майбутніх рятувальників вивчалась як вітчизняними так і зарубіжними вченими, серед яких Я. Голебевскі, Ф. Карт-Таннер, М. Козяр, М. Кремень, Є. Орлова, О. Самонов, О. Столяренко, О. Тімченко. Питання готовності спеціалістів до екстремальної діяльності аналізували О. Діденко, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Е. Кугно, Л. Маладика, В. Пономаренко.

Проблеми формування професійної компетентності у процесі навчання у вищому навчальному закладі ґрунтовно розглядали у своїх працях В. Баркасі, І. Бондаренко, Н. Босак, Ю. Варданян, М. Васильєва, С. Гончаренко, О. Дахіна,

Б. Ельконін, І. Зязюн, Л. Карпова, С. Козак, Л. Мітіна, Г. Мухамедзянова, О. Палій, Е. Рогов, Л. Шевчук, А. Щербаков; компетентнісний підхід у системі освіти досліджували П. Бачинський, Н. Бібік, І. Гудзик, Н. Дворнікова, В. Семиченко, С. Сисоєва, О. Ситник, Н. Фоменко, І. Якиманська; професійну підготовку на основі компетентнісного підходу розглянуто в працях В. Аніщенко, М. Васильєвої, Н. Дементьєва, Н. Ничкало, О. Овчарук, А. Литвина; самі ж компетентності виокремили І. Зимня, Е. Ісламгалієва, В. Кремінь, Л. Руденко, Г. Селевко, П. Третьякова.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі та практиці дефініція «компетентності» не є новою, проте дискусійним залишається її інтерпретація й трактування. У цьому контексті професійна компетентність майбутніх рятувальників провокує наукову дискусію й розвиток теорії серед науковців галузі безпеки людини. Тому, незважаючи на низку наукових праць, в умовах пандемії COVID-19, проблема професійної компетентності майбутніх рятувальників в умовах пандемічних обмежень стала предметом нашого глибокого й вичерпного аналізу.

Метою статті є аналіз наукових джерел з проблеми професійної компетентності майбутніх рятувальників галузі безпеки людини в умовах пандемічних обмежень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення проблеми формування професійної компетентності майбутніх рятувальників пов'язане із вирішенням багатьох питань методичного, кадрового, фінансового й організаційного забезпечення функціонування галузі безпеки людини. Її актуальність полягає у трактуванні суперечностей між сакраментальною консервативністю системи підготовки і професійного зростання спеціаліста ДСНС України й потребою в модернізації знань, умінь, рівня компетентності, готовністю до діяльності в умовах ризику.

У Національній рамці кваліфікацій, затвердженій у 2011 році Кабінетом Міністрів України, системізовано і структуровано за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Зокрема зазначено, принципові положення щодо впровадження компетентнісного навчання, а компетентність трактується як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та подальшу навчальну діяльність» [10].

Термін «компетентність» (від латинського *competents*, що означає відповідний, здатний) розглядається як психосоціальна якість людини, яка означає її силу й упевненість, що виходять із почуття особистісної успішності й корисності, які сприяють усвідомленню індивідом власної спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням [14, с. 203].

В «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя, «компетентність» відображає моральну позицію фахівця й трактується як сукупність знань, вмінь, досвіду (аналіз і прогнозування результатів діяльності, використання модерної інформації щодо певної галузі), потрібних спеціалісту для ефективного

виконання фахової діяльності [4, с. 722]. Ця теза свідчить про наявність потенцій в індивіда щодо успішного виконання діяльності, у нашому випадку – професійної діяльності в галузі безпеки людини.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури засвідчує існування різних моделей компетентностей, їхня відмінність полягає у сфері застосування (освіта, управління, служба) та рівнем управління до якого належить обраний фах. Сюди відносять такі компетенції: особистісні, позиційні, стратегічні, соціальні, комунікативні, технологічні та багато інших [3, с. 207-221]. Важливими для нас, у контексті дослідження, є виокремлення професійних компетентностей.

У словнику з професійної освіти, «професійна компетентність» тлумачиться як сукупність знань й умінь, потрібних для результативної фахової діяльності; уміння аналізувати й окреслювати результати професійного функціонування; використовувати інформацію [11, с. 78]. У контексті професійної підготовки цікаво зазначив І. Зязюн, що компетентність полягає у майстерному вирішенні професійних завдань певного визначеного класу, що потребує опанування реальних знань, умінь, навичок, набуття досвіду [5, с. 14]. Близьких до поглядів І. Зязюна, щодо сутності цієї проблеми при характеристиці рівня професіоналізму спеціаліста дотримується С. Вітвицька. На її думку компетентність є специфічною властивістю людини до ефективної діяльності у визначеній галузі життєдіяльності, яка включає конкретно-спеціалізовані знання, вміння й навички, досвід їх застосування у повсякденному житті, відповідальне ставлення до виконання професійних функцій [2, с. 54].

Л. Холмс вказав на зв'язок професійної компетентності із індивідуальним стилем, вважаючи, що фахівець у своїй діяльності проявляє особистісні характеристики, пов'язані з набутим досвідом, який впливає на індивідуальний стиль діяльності, а це свого роду, ідентифікується унікальною компетентністю. На його думку, професійна компетентність компілюється за рахунок сформованості комплексу певних факторів (особистісних, соціальних, технічних) в динамічному контексті фахової діяльності й пов'язана з виконанням певного роду дій, що потрібні для організаційної складової професії [15].

Привертають до себе увагу погляди О. Савченко, де наголошується, що сьогодні для фахівця важливо бути як кваліфікованим, так і компетентним. На думку науковця, компетентність сприяє ефективному вирішенню всляких завдань, що стосуються професійної діяльності. Відмінність між компетентним і кваліфікованим фахівцем, полягає у тому, що перший: реалізує у своїй роботі професійні знання, уміння та навички; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю [12].

Нам імпонує думка української вченої Н. Мойсеюк, що компетентність є тою необхідною якістю особистості, яка продукує продуктивній діяльності в

конкретній сфері життєдіяльності [9, с. 639]. Вона вважає, що компетентність включає конкретні знання, вміння й навички, які необхідні людині незалежно від її віку і фаху, а не просто, абстрактні загальні та предметні.

У контексті нашого дослідження потрібно перейти до розгляду сутності й змісту самої професійної компетентності майбутніх рятувальників галузі безпеки людини.

С. Білявець трактує професійну компетентність офіцера як інтегративну властивість особистості, яка базується на поєднанні професійних знань, умінь, навичок, способів мислення, особистісних (професійних, світоглядних, громадянських) якостей, професійно-етичних цінностей, окреслюючи можливість ефективного виконання діяльності й подальшого професійного розвитку. До структури професійної компетентності офіцера, науковець відносить сукупність когнітивного (професійні знання), діяльнісного (професійні вміння й навички), ціннісно-мотиваційного (професійні ціннісні орієнтації й мотиви професійної діяльності) та професійно-особистісного (професійно важливі якості) компонентів [1, с. 94].

Погоджуємося з Ю. Таймасовим, котрий трактує компетентність фахівця пожежно-рятувальної служби як інтегровану характеристику особистості, що відображає рівень сформованості професійних знань, умінь, якостей і практичного досвіду, які сприяють успішному виконанню діяльності, спрямованої на збереження життя і здоров'я людей, охорону природних територій і господарських об'єктів в умовах виникнення пожеж та надзвичайних ситуацій різного характеру [13 с. 9]. На його думку професійна компетентність фахівців поєднує в собі такі структурні компоненти [13, с. 16]:

- мотиваційно-ціннісний (інтерес і ціннісне ставлення до ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру, якостей індивіда: особистісних і професійних),
- когнітивно-операційний (професійно-значущі знання, спеціальні вміння й навички)
- рефлексійно-оцінний (аналіз і оцінка власної професійної діяльності).

До функцій професійної компетентності фахівців галузі безпеки людини, що сприяють вирішенню фахових завдань Ю. Таймасов відносить [13, с. 16]:

конструктивно-комунікативна – планування, організація і проведення професійної діяльності, спроможність створювати конструктивні взаємини в процесі виконання службових обов'язків;

навчально-виховна – сприяє розвитку професійних здібностей, їхній самореалізації в різних видах професійної діяльності;

аналітико-корегувальна – оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для виконання професійної діяльності, здатністю до аналізу ситуації та прийняття рішень.

Опрацювавши науково-педагогічну літературу В. Михайлов, професійну компетентність фахівця з питань цивільної безпеки пропонує розглядати як інтегративну характеристику особистості, яка відображає рівень сформованості

професійних знань, умінь та навичок, що ґрунтуються на компонентах цивільного захисту, охорони праці та правоохоронної діяльності, які при врахуванні досвіду, сприяють успішному виконанню професійної діяльності, спрямованої на захист населення, територій і навколишнього середовища в незвичайних умовах ризику [8, с. 117].

Ураховуючи специфіку діяльності рятувальників галузі безпеки людини, розглянемо детальніше формування їхньої професійної компетентності в умовах пандемічних обмежень, що стало серйозним випробуванням не лише для педагогів, а й для всього людства. Карантинні обмеження внесли зовсім нові умови до підготовки фахівців, де стрімко для життєзабезпечення освітнього процесу впроваджуються й використовуються інформаційно-комунікативні технології. Починаючи з березня 2020 року всі заклади освіти використовують змішані форми навчання: дистанційні (з використанням комп'ютерних технологій, гаджетів, мережевого обладнання, джерел безперебійного живлення, серверів, обладнання для відео та конференц-зв'язку, програмного забезпечення Zoom й Microsoft Teams) й очні (денна форма, що побудована на принципі постійної особистісної взаємодії здобувачів вищої освіти із науково-педагогічним складом). Однозначно, що під час дистанційного навчання немає «живого спілкування», зникають тонкощі рефлексії, проте онлайн-взаємодія займає провідну нішу, і є адекватною сучасному етапу життєдіяльності. Саме ці умови змушують не лише науково-педагогічний склад, а й майбутніх фахівців самовдосконалюватись, займатись самоосвітою й саморозвитком.

Дистанційна форма навчання має переваги над очною, оскільки майбутні спеціалісти не обмежені в місці, мають змогу планувати зручний для себе час і темп заняття, є можливість повторного перегляду аудіо чи відео матеріалів, повідомлень у чатах. Окрім цього, можна виокремити мобільність, інтерактивність, креативність, безпеку, технологічність та можливість індивідуального підходу, через те, що всі навчаються індивідуально в домашніх умовах. Під час дистанційного навчання, науково-педагогічний склад навчального закладу позиціонує себе в ролі «консультанта», враховуючи факт зростання самостійного навчання молоддю.

Проте, на превеликий жаль, дистанційні форми навчання не спроможні в повному обсязі компенсувати взаємодію між науково-педагогічним складом і майбутніми фахівцями, сприяючи при цьому, формуванню професійних навичок і компетентностей. Враховуючи те, що рятувальники в професійній діяльності постійно стикаються з великими фізичними й психологічними навантаженнями, постійною загрозою власному життю та здоров'ю, труднощами, обумовленими необхідністю виконання робіт в обмеженому просторі, великою відповідальністю кожного рятувальника при відносній самостійності прийняття рішень, щодо рятування людей і матеріальних цінностей [6], тому професійна підготовка фахівців галузі безпеки людини потребує практичного навчання, метою якої є формування навичок, вмінь,

набуття досвіду. Також, досить важливим моментом очного навчання є рефлексія, на основі якої, майбутні рятувальники мають змогу емоційно виразитись, що зменшує нервово-психологічну напругу.

До проблем дистанційного навчання, потрібно віднести те, що молодь багато часу проводить перед монітором чи гаджетом, а не на фізичні вправи, які потрібні для професійного становлення рятувальників. Крім того, постійний контакт через будь які соціальні мережі збільшує ризик стресу для всіх учасників освітнього процесу.

Проведений аналіз літератури дає нам змогу запропонувати власне визначення поняття *«професійна компетентність майбутніх рятувальників в умовах пандемічних обмежень»* - це інтегративна характеристика особистості, що ґрунтується на знаннях, вміннях, навичках, досвіді, відображає готовність і здатність фахівця виконувати завдання й функції в умовах невизначеності, відповідно до посадової інструкції й функціональних обов'язків, передбачає особистісний саморозвиток, самоорганізацію та професійне становлення спеціаліста ДСНС України в умовах пандемії COVID-19.

Висновки. Професійна підготовка майбутніх фахівців ДСНС в умовах пандемії COVID-19, характеризується як позитивно, так і негативно, оскільки компетентнісне становлення рятувальників вимагає не лише дистанційного навчання, а й очного, де вони матимуть змогу набути досвіду роботи в умовах невизначеності, що є складовою їхньої компетентності.

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що компетентність людини визначає здатність індивіда до ефективної професійної діяльності, включає елемент готовності до її виконання. Сама ж компетентність включає в себе знання, вміння, навички, досвід, особистісні якості характеру, відображаючи при цьому, готовність і можливість вирішувати спеціальні завдання конкретної практичної діяльності.

Перспективою подальших досліджень у напрямі компетентності майбутніх рятувальників є науково-теоретичне обґрунтування підходів компетентнісного становлення в умовах пандемії, що дасть змогу підготувати висококваліфікованого фахівця, а також розробка та узгодження єдиних стандартів підготовки спеціалістів галузі безпеки людини.

Література:

1. Білявець С. Я. Методична система формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін : дис. докт. пед. наук : 13.00.04, 13.00.02 / Білявець Сергій Якович. – Хмельницький, 2019. – 565 с.
2. Вітвицька С. С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти / С. С. Вітвицька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 57. Педагогічні науки, 2011 – С. 52 – 58.
3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. колегія : С. М. Серьогін (голова), В. М. Сороко (співголова) та ін. – 2011. – 524 с.

4. Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень. Київ:Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. А. Зязюн // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 25. – С. 13 – 18.
6. Коваль М. С. Загальнонаукові методологічні підходи до формування професійної готовності майбутніх рятувальників / М. С. Коваль, І. С. Коваль // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2018. – № 17. – С. 140–144.
7. Кодекс цивільного захисту України від 2.10.2012 р. №5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
8. Михайлов В. М. Експлікація педагогічних понять «фахівець із питань цивільної безпеки» та «професійна компетентність фахівця з питань цивільної безпеки». Вісник Запорізького національного університету. Серія Педагогічні науки. № 2 (35), 2020. С. 112-119.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник / Н. Є. Мойсеюк. – 5-е видання, доповнене і перероблене - К. : [б. в.], 2007. – 656 с.
10. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>, (дата звернення: 10.11.2021)
11. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / С. У. Гончаренко та ін. Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.
12. Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку. Випуск № 3. 2010 URL : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/
13. Таймасов Ю. С. Розвиток професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби у системі підвищення кваліфікації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2015. 24 с.
14. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. — Харків : «ПРАПОР», 2007. — 640 с.
15. Holmes L. Understanding professional competence : beyond the limits of functional analysis. URL: <http://www.re-skill.org.uk/re-skill/profcomp.htm>. (date of observing: 10.11.2021).

References:

1. Biliavets, S. Ya. (2019). *Metodychna systema formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia viiskovo-spetsialnykh dystsyplin* [Methodical system of formation of professional competence of future officers-frontier guards in the process of training of military-special disciplines]. *Doctor's thesis*. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
2. Vitvytska, S. S. (2011). *Kompetentnisnyi ta profesiohrafichniy pidkhody do pobudovy profesiohramy mahistra osvity* [Competence and professionographical approaches to building a professionogram of a master of education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu - Visnyk of Zhytomyr State University*, 57, 52 – 58 [in Ukrainian].
3. Kovbasiuk, Yu. V. (2011). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of Public Administration]. (vol. 1-8). K. : NADU [in Ukrainian].
4. Kremen, V.H. (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. Kyiv:Jurinkom Inter [in Ukrainian].
5. Ziazun, I. A. (2005). *Filosofiiia pedahohichnoi yakosti v systemi neperervnoi osvity* [Philosophy of pedagogical quality in the system of continuing education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka - Bulletin of the Zhytomyr State University named after Ivan Franko*, 25, 13 – 18 [in Ukrainian].
6. Koval, M. S. (2018). *Zahalnonaukovi metodolohichni pidkhody do formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnix riatuvalnykiv* [General scientific methodological approaches to the

formation of professional readiness of future rescuers]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti - Visnyk of Lviv State University of Life Safety*, 17, 140–144 [in Ukrainian].

7. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy [Code of Civil Protection of Ukraine]. (n.d). *zakon5.rada.gov.ua* Retrived from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> [in Ukrainian].

8. Mykhailov, V. M. (2020). Eksplikatsiia pedahohichnykh poniat «fakhivets iz pytan tsyvilnoi bezpeky» ta «profesiina kompetentnist fakhivtsia z pytan tsyvilnoi bezpeky» [Explication of pedagogical concepts "specialist in civil security" and "professional competence of a specialist in civil security"]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Serii Pedahohichni nauky - Bulletin of Zaporizhia National University. Pedagogical Sciences Series*, 2 (35), 112-119 [in Ukrainian].

9. Moiseiuk, N. Ye. (2007). *Pedahohika [Pedagogy]*. K. : [b. v.] [in Ukrainian].

10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii” [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the National Qualifications Framework”] (n.d). *zakon5.rada.gov.ua* Retrived <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Honcharenko, S. U. (2000). *Profesiina osvita [Professional education]*. Kyiv : Vyscha shkola [in Ukrainian].

12. Savchenko, O. P. (2010). Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni vyshchii shkoli [Competence approach in modern higher education]. *Pedahohichna nauka : istoriia, teoriia, praktyka, tendentsii rozvytku - Pedagogical science: history, theory, practice, trends*, 3. Retrived from 2010 URL : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ [in Ukrainian].

13. Taimasov, Yu. S. (2015). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv pozhezhnoriativalnoi sluzhby u systemi pidvyshchennia kvalifikatsii [Development of professional competence of firefighters in the system of advanced training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].

14. Shapar, V. B. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psykholohichni slovny [Modern explanatory psychological dictionary]*. Kharkiv : «PRAPOR» [in Ukrainian].

15. Holmes, L. Understanding professional competence : beyond the limits of functional analysis [Understanding professional competitiveness: beyond the limits of functional analysis]. *www.re-skill.org.uk* Retrieved from <http://www.re-skill.org.uk/relskill/profcomp.htm>. [in Ukrainian].